

NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR BILAN IJTIMOIIY ISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Nurmuhammedova Nigina

Namangan davlat pedagogika instituti Ijtimoiy ish yo'nalishi 1-bosqich talabasi

E-mail: nurmuhammadovanigina566@gmail.com

Ilmiy rahbar: Muhridin Abdusalomov

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20615104>

Annotatsiya: Maqolada nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishning zamonaviy usullari, xususan, inklyuziv yondashuv, keys-menejment, abilitatsiya va assistiv texnologiyalarning ahamiyati tahlil qilinadi. Nogironlikning tibbiy modelidan ijtimoiy modeliga o'tish jarayoni hamda to'siqsiz muhit yaratishning ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy model, inklyuziya, reabilitatsiya, abilitatsiya, keys-menejment, assistiv texnologiyalar, to'siqsiz muhit, ijtimoiy adaptatsiya, teng imkoniyatlar

Annotation: The article analyzes modern methods of social work with persons with disabilities, including inclusive approaches, case management, habilitation and assistive technologies. The transition from the medical model of disability to the social model and the importance of creating a barrier-free environment are discussed. Practical recommendations aimed at ensuring the social integration of persons with disabilities are also presented.

Keywords: social model, inclusion, rehabilitation, habilitation, case management, assistive technologies, barrier-free environment, social adaptation, equal opportunities

Аннотация: В статье анализируются современные методы социальной работы с лицами с инвалидностью, включая инклюзивный подход,

кейс-менеджмент, абилитацию и ассистивные технологии. Рассматривается переход от медицинской модели инвалидности к социальной модели и значение создания безбарьерной среды. Также представлены практические рекомендации, направленные на обеспечение социальной интеграции лиц с инвалидностью.

Ключевые слова: социальная модель, инклюзия, реабилитация, абилитация, кейс-менеджмент, ассистивные технологии, безбарьерная среда, социальная адаптация, равные возможности

KIRISH

Zamonaviy ijtimoiy ish amaliyotida nogironlik masalasiga yondashuv sezilarli darajada o'zgarmoqda. Ilgari nogironlik asosan tibbiy muammo sifatida talqin etilgan bo'lsa, bugungi kunda u ijtimoiy hodisa sifatida baholanmoqda. Ijtimoiy modelga ko'ra, nogironlikning asosiy sababi insonning jismoniy yoki ruhiy holati emas, balki jamiyat tomonidan yaratilgan ijtimoiy, iqtisodiy va infratuzilmaviy to'siqlardir.

Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini ta'minlash, ularning ta'lim olishi, mehnat faoliyatida ishtirok etishi hamda jamiyat hayotiga to'laqonli integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlash bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni hamda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi ushbu yo'nalishdagi islohotlarning huquqiy asosini tashkil etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishning zamonaviy usullarini tahlil qilish, ularning amaliy ahamiyatini ochib berish hamda ijtimoiy inklyuziyani rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

METODLAR

Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning qator metodlaridan foydalanildi. Xususan, qiyosiy tahlil, keys-menejment (case management), ijtimoiy modellashtirish, kontent-tahlil hamda ekspert so'rovi metodlari qo'llanildi.

Qiyosiy tahlil yordamida nogironlikning tibbiy va ijtimoiy modellari o'rtasidagi farqlar o'rganildi. Keys-menejment usuli orqali nogironligi bo'lgan shaxslarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos xizmatlarni tashkil etish mexanizmlari tahlil qilindi.

Kontent-tahlil jarayonida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, Ijtimoiy himoya milliy agentligi tomonidan ishlab chiqilgan metodik materiallar hamda sohadagi ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Ekspert so'rovlari orqali ijtimoiy ish mutaxassislari va volontyorlarning amaliy tajribasi tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlarning samaradorligini ko'rsatdi.

Birinchidan, keys-menejment usuli har bir shaxsning ehtiyojlarini individual baholash va manzilli ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish imkoniyatini yaratadi. Ushbu yondashuv ijtimoiy xizmatlarning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, abilitatsiya usullari nogironligi bo'lgan shaxslarning mavjud salohiyatini rivojlantirish, yangi ko'nikmalarni shakllantirish hamda mustaqil hayot kechirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, inklyuziv ta'lim va bandlik tizimlari nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatga integratsiyalashuvini kuchaytiradi. Ochiq mehnat bozori va umumta'lim muassasalariga jalb etish ijtimoiy izolyatsiyani kamaytirishga yordam beradi.

Shuningdek, assistiv texnologiyalar va raqamli vositalarning qo'llanilishi muloqot, ta'lim olish va mehnat faoliyatida ishtirok etish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Zamonaviy mobil ilovalar, elektron xizmatlar va maxsus

texnik vositalar nogironligi bo'lgan shaxslarning kundalik hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari nogironlikka nisbatan ijtimoiy modelning afzalliklarini tasdiqlaydi. Mazkur yondashuv nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy himoya obyekti sifatida emas, balki jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi.

Biroq, nogironligi bo'lgan shaxslarning to'laqonli integratsiyalashuvi yo'lida ayrim muammolar mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilmaning to'liq moslashtirilmaganligi, assistiv texnologiyalar bilan ta'minlash darajasining yetarli emasligi hamda jamiyatdagi stereotiplarning saqlanib qolayotgani ushbu jarayon samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur muammolarni hal etishda davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari, mahalla tizimi, nodavlat notijorat tashkilotlari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ijtimoiy ish mutaxassislarining malakasini muntazam oshirib borish ham zarur hisoblanadi.

XULOSA

Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishning zamonaviy modeli insonning cheklovlariga emas, balki uning imkoniyatlarini rivojlantirish va jamiyat hayotida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan.

Tadqiqot natijalari keys-menejment, abilitatsiya, inklyuziv ta'lim va assistiv texnologiyalar nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda muhim vosita ekanligini ko'rsatdi. Ijtimoiy model tamoyillarini amaliyotga keng joriy etish nogironligi bo'lgan shaxslarning huquq va manfaatlarini samarali himoya qilish imkonini beradi.

Amaliy tavsiyalar

- To'siqsiz muhit talablariga mos infratuzilma obyektlari sonini ko'paytirish;
- Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun raqamli xizmatlar va assistiv texnologiyalarni keng joriy etish;

- Inklyuziv ta'lim va bandlik dasturlarini rivojlantirish;
- Ijtimoiy ish mutaxassislarining kasbiy malakasini muntazam oshirish;
- Jamiyatda inklyuziv madaniyat va teng imkoniyatlar tamoyillarini targ'ib qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiya // <https://www.undp.org/uz/uzbekistan/publications/bmtning-nogironlar-huquqlari-togrisidagi-konventsiasini> [Murojaat qilingan sana: 16.05.2026]
3. Salomatova N. Ijtimoiy ish metodologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2023.
4. Smith J. Modern Approaches in Social Work with Disabled People. – Oxford: Oxford University Press, 2024.
5. United Nations. Disability Inclusion Strategy. – New York, 2023.